

SAMENVATTING — SELECTED ISSUE

NATIONAAL ONDERZOEK NAAR DRUGS IN EUROPA

Inleiding

Onderzoek naar drugs is cruciaal voor een goed begrip van de drugsproblemen in Europa. Onderzoek stelt Europa in staat lessen uit het verleden te trekken, door historische patronen op het gebied van drugsgebruik te identificeren en de cycli en variaties in het gebruik van middelen te bestuderen. Met onderzoek wordt de kennis en de controle van het heden door Europa versterkt. Het biedt overzichten en gegevens over de reikwijdte en de schaal van drugsproblemen, en onderzoekt opkomende tendensen en nieuwe patronen op het gebied van drugsgebruik. Onderzoek helpt Europa zich op de toekomst voor te bereiden, door naar praktische zaken te kijken zoals de toewijzing van middelen, voorbeelden van goede praktijken en het opzetten van pilots voor innovatieve benaderingen om problematisch drugsgebruik onder controle te krijgen.

Vandaag de dag is het Europees drugsbeleid in toenemende mate wetenschappelijk gefundeerd. Dit houdt in dat het beleid wordt geschraagd door wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke bevindingen. Daarnaast speelt onderzoek een rol bij het opstellen van beleidsprioriteiten, beproefde praktijkrichtlijnen en opties. Toch is het opstellen van onderzoek naar drugsgebruik in Europa een uitdagende taak. Net zoals drugs brede delen van de maatschappij doorsnijden, heeft onderzoek naar drugsgebruik te maken met talloze disciplines, zoals volksgezondheid, psychiatrie en psychologie, sociologie, geneeskunde, recht, criminologie, politieke wetenschappen en economie. Bij onderzoek naar illegale drugs wordt niet zelden van dezelfde middelen gebruik gemaakt als bij onderzoek naar legale middelen als alcohol, tabak en voorgeschreven geneesmiddelen, of algemenere concepten op het gebied van verslaving en dwangmatig gedrag. Onderzoeksprojecten op het gebied van drugsgebruik maken gebruik van verschillende methodologische benaderingen en talloze spelers zijn erbij betrokken. De financiering van onderzoek in Europa is al even gevarieerd – voor wat betreft periodiciteit en budgettaire cycli, nationale, regionale of internationale aandacht, het bepalen van prioriteiten voor onderzoeksdoelen en de meervoudige bronnen van financiële ondersteuning. Naast deze algemene verscheidenheid speelt nationale, lokale en regionale spreiding eveneens een rol, omdat drugsgerelateerd onderzoek niet evenredig verdeeld en beschikbaar is voor alle EU-lidstaten.

Het Selected issue van het EWDD over nationaal onderzoek naar drugs in Europa biedt een overzicht van het kader waarbinnen drugsgerelateerd onderzoek in Europese landen wordt uitgevoerd. Het richt zich op de rol van onderzoek naar drugs op nationaal niveau, regelingen voor coördinatie en financiering, onderzoeks- en verspreidingsstructuren en op belangrijke actuele projecten. Het identificeert de voortgang ten opzichte van een voorlopige onderzoeksstudie van de beschikbare informatie die in 1996 is uitgevoerd, identificeert voorts een aantal beperkingen en omissies, en doet daarbij suggesties voor toekomstige ontwikkelingen op dit gebied. Het Selected issue gaat gepaard met een website met meer volledige verslagen van de informatie die door de rapporterende landen is verzameld. De website is te vinden op: <http://www.emcdda.europa.eu/themes/research>.

Rapportagemethodiek

In 2007 kregen de nationale knooppunten van het Reitox-netwerk in 27 lidstaten en in Kroatië, Noorwegen en Turkije het verzoek een concept op te stellen voor een hoofdstuk over onderzoek naar drugsgebruik in hun land. Er kwamen reacties uit 25 lidstaten, Kroatië en Noorwegen. Het verzoek om informatie betrof:

- een overzicht van nationale drugsgerelateerde onderzoeksstructuren en beleidsmaatregelen;
- een momentopname van het actuele drugsgerelateerde onderzoek in elk van de lidstaten;
- een beschrijving van de nationale structuren en benaderingen voor het verzamelen en verspreiden van de resultaten van de onderzoeken naar drugsgebruik.

In de rapportage werd zowel “toegepast” onderzoek als “fundamenteel” onderzoek opgenomen. Onderzoek met betrekking tot het gebied van aanbodvermindering – oftewel op het vlak van criminologie, regulering, handhaving en inbeslagnames – werd uitgesloten, aangezien veel nationale knooppunten slechts beperkt toegang hebben tot informatie op dit gebied.

Met de rapporten van de nationale knooppunten van het Reitox-netwerk kon het centrum een overzicht opstellen van het huidige onderzoek naar drugsgebruik in Europa, en een voorlopig kader van categorieën toepassen om (i) de spelers op het gebied van onderzoek in Europa, (ii) de algemene thema's en onderwerpen van een corpus van onderzoek zoals gerapporteerd aan het centrum, en (iii) de beschikbare kanalen voor distributie te classificeren. De rapporten werden vergeleken met het rapport uit 1996, toen het EWDD voor het eerst betrokken was bij een voorlopig overzicht naar drugsgerelateerd onderzoek in 15 lidstaten, met de titel 'Drug research-related initiatives in the European Union'.

Eerste resultaten

- Hoewel drugsgerelateerd onderzoek ook in 1996 al een onderwerp van maatschappelijk belang was, heeft de nadruk erop nu formeel prioriteit in de lidstaten. Sinds 1996 heeft het onderzoek zijn intrede gedaan in de formele beleidsrichtlijnen van veel EU-landen. Tegenwoordig wordt onderzoek specifiek vermeld in de nationale drugsbeleidsdocumenten in 20 van de 27 rapporterende landen.
- Bij beschouwing van de recente geschiedenis van onderzoek naar drugsgebruik in de EU, zien we dat er bewijzen zijn van een bepaalde mate van “opeenvolging”. Er is een duidelijke tendens om aanvankelijke drugsgerelateerde onderzoeksprioriteiten nauw te koppelen aan de behoefte aan een raming van de reikwijdte van het drugsgebruik op nationaal en regionaal niveau, teneinde interventies en beleidsmaatregelen beter te plannen. In een tweede fase verschuiven de prioriteiten in de richting van toegepast onderzoek, namelijk voor wat betreft de beoordeling van behoeften en de evaluatie van interventies en beleidsmaatregelen (zoals behandelingsbenaderingen en interventies in het kader van preventie). In dit stadium vormt aanvullend kwalitatief onderzoek naar drugsgebruikers en hun gebruikspatronen een aanvulling op de kwantitatieve epidemiologische studies. Tot slot heeft innovatief en biomedisch onderzoek dat zwaar op de middelen drukt, zich verplaatst naar de gevolgen van drugsgebruik en de vatbaarheid ervoor.
- In de lidstaten zijn veel samenstellers van drugsgerelateerd onderzoek actief. Dit zijn onder meer universiteiten, instituten voor de volksgezondheid, gespecialiseerde onderzoekscentra, NGO's en de farmaceutische industrie. In totaal zijn er door de rapporterende landen meer dan zeventig onderzoeksstructuren gemeld. Deze kunnen worden onderverdeeld in vier typen: (i) academische centra (waaronder universiteiten en aan universiteiten gerelateerde onderzoekscentra); (ii) openbare onderzoekscentra en -instituten; (iii) particuliere onderzoekscentra en -instituten (waaronder stichtingen en de farmaceutische industrie) en (iv) instellingen waarin nationale knooppunten van het Reitox-netwerk zijn gevestigd.
- Een goed functionerende coördinatie tussen onderzoekers, onderzoekscentra en onderzoeksgebieden is een voorwaarde voor continu uitgebreid en kwalitatief hoogwaardig onderzoek. Een ernstig gebrek aan dergelijke coördinatie werd geconstateerd in het onderzoek van het EWDD naar drugsgebruik in 1996, en het blijft in de meeste landen een fundamenteel en structureel probleem. Interdisciplinaire nationale onderzoeksnetwerken met een duurzame financiering werden slechts door een aantal landen gemeld.
- Overheden zijn de belangrijkste bron voor de financiering van drugsgerelateerd onderzoek, waarbij prioriteit wordt gegeven aan onderzoek dat wetenschappelijk gefundeerd beleid in het betreffende land ondersteunt. Overheden bieden soms een basisfinanciering aan een aantal universiteiten en onderzoeksinstellingen, maar meestal zijn de middelen beschikbaar via uitnodigingen tot het indienen van voorstellen of contracten voor onderzoek dat in opdracht wordt verricht. Kanalen en bronnen voor financiering zijn onder andere nationale coördinatieorganen voor drugs, nationale knooppunten of specifieke onderzoeksprogramma's van de overheid op het gebied van drugs. Andere financieringsmiddelen zijn overheidsgefinancierde stichtingen, liefdadigheidsinstellingen en particuliere instellingen zoals farmaceutische bedrijven en NGO's.
- Het kwantificeren en beschrijven van de uitgaven aan onderzoek naar drugsgebruik in de verschillende landen blijkt een moeilijke opgave te zijn. Slechts zes lidstaten (Tsjechië, Ierland, Spanje, Frankrijk,

Hongarije, Portugal), met name landen met gecentraliseerde nationale coördinatiemechanismen, konden meer gedetailleerde informatie geven over de toewijzing van financiën voor onderzoek naar drugsgebruik. Een aantal lidstaten kon slechts verslag uitbrengen over de financiering van de belangrijkste onderzoeksprojecten (Duitsland, Luxemburg, Malta, Polen en Slowakije) of de belangrijkste financieringsbronnen (Finland, Verenigd Koninkrijk). Voor de meeste rapporterende landen was vrijwel geen informatie over de financiering van drugsgerelateerd onderzoek beschikbaar. Er is dan ook meer onderzoek nodig naar overheidsuitgaven en de invloed ervan op onderzoek en naar de gevolgen van drugsgerelateerd onderzoek en potentiële financiële voordelen.

- Er bestaat in de rapporterende landen een uiteenlopende infrastructuur voor het verspreiden van onderzoeksresultaten. Het gaat onder meer om een groot aantal al dan niet aan intercollegiale toetsing onderhevige tijdschriften, nieuwsbrieven en vaktijdschriften, de nationale knooppunten zelf, bibliotheken en documentatiecentra, nationale jaarverslagen, speciale websites, vakcongressen en wetenschappelijke conferenties en persconferenties.
- Tijdschriften vormen een vanzelfsprekend platform voor het publiceren van onderzoek. In 2007 werd melding gemaakt van 27 aan collegiale toetsing onderhevige, in drugsgerelateerd onderzoek gespecialiseerde tijdschriften – meer dan twee keer zoveel als in 1996. Deze tijdschriften worden grotendeels gepubliceerd in de eigen taal van elk land. Ter beoordeling van de gemeenschappelijke onderzoeksthema's werd gebruik gemaakt van een corpus van tijdschriftartikelen: van de 288 geclassificeerde artikelen hadden er 65 betrekking op onderzoek naar prevalentie, incidentie en gebruikspatronen van drugsgebruik, 81 op onderzoek naar de aanpak van de drugsproblematiek, 51 op onderzoek naar determinanten, risico- en beschermingsfactoren voor drugsgebruik, 29 op onderzoek naar de gevolgen van drugsgebruik en -misbruik, en 62 op onderzoek naar drugsmechanismen en -effecten.

Conclusies

- Globaal gezien is het Europees onderzoek naar drugsgebruik sinds 1996 aanzienlijk verbeterd. De meeste landen rapporteren een relatief stabiele ondersteuning en financieringsstructuur op nationaal niveau, maar er bestaan aanmerkelijke verschillen tussen de landen onderling, en er zijn zorgen over de beschikbaarheid van financiële middelen en de duurzaamheid ervan. Op een aantal terreinen is een toename aan onderzoeksinspanningen meer zichtbaar geworden, zoals op het gebied van prevalentie, incidentie en gebruikspatronen, waarin alle landen nu nieuwe of lopende projecten hebben, de evaluatie van interventies (voornamelijk behandeling, preventie en drugsbeleid en -strategieën) en economische aspecten.
- Nationale knooppunten rapporteren momenteel gegevens aan het EWDD met behulp van middelen en methoden die de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid bevorderen. Grensoverschrijdende vergelijkende studies, zoals de ESPAD-enquête onder scholieren, worden systematisch uitgevoerd door een groot aantal landen in Europa. Verder zijn er nieuwe verspreidingskanalen, met name internettoepassingen, die ervoor zorgen dat onderzoeksresultaten gemakkelijker en sneller toegankelijk zijn voor een groter publiek.
- De koppeling van onderzoeksresultaten aan beleidsvorming is moeilijk vast te stellen. Er is overeenstemming tussen de landen dat er geen "direct lineair verband" merkbaar is. De overgrote meerderheid stelt evenwel vast dat onderzoek ten minste in enige mate invloed heeft op de besluitvorming. De rapporten lijken erop te wijzen dat onderzoek waartoe specifiek door de beleidsmakers zelf opdracht wordt gegeven, eerder bij de beleidsvorming in overweging wordt genomen. Bovendien zijn er in de verschillende landen talloze voorbeelden van directe beleidsmaatregelen op grond van toegepast onderzoek.
- Hoewel er verbeteringen zijn gerealiseerd, is er nog steeds sprake van aanzienlijke beperkingen en gebrekkige informatie. Vereisten op het gebied van de beoordeling van interventies en het ontwerp en de tenuitvoerlegging van beleidsmaatregelen hebben tot nieuwe problemen geleid. Ofschoon multidisciplinair onderzoek gangbaar is, kan er meer worden gedaan voor wat betreft het coördineren van de inspanningen van onderzoekers die op de verschillende gebieden actief zijn. De financiering van middelen en cycli blijft gefragmenteerd. Gespecialiseerd universitair onderwijs en onderzoekstraining blijven in de meeste landen onvoldoende, wat de werving van jonge onderzoekers op dit gebied in gevaar brengt. De beschikbare financiering voor grootschalige onderzoeksprojecten naar drugsgebruik – zoals algemene bevolkingsonderzoeken maar ook belangrijk basisonderzoek – blijft ontoereikend.

- Tot slot zijn er verdere inspanningen nodig om de coördinatie en de beschikbaarheid van informatie op dit gebied te bevorderen, en om de grote hoeveelheden informatie die met name op internet voor onderzoekers beschikbaar is, in kaart te brengen en te beoordelen. De onderzoeksomgeving in Europa is voortdurend in beweging. Algemene momentopnamen van de toestand van het onderzoek naar drugs in alle landen blijven dan ook waardevol om prioriteiten vast te stellen, de prestaties van de verschillende landen te beoordelen, en een wetenschappelijk gefundeerd drugsbeleid te bevorderen.

Jaarlijks worden er drie diepgaande studies over actuele zaken gepubliceerd als "Selected issues". Deze uitgaven zijn gebaseerd op informatie die de lidstaten van de EU, de kandidaat-lidstaten en Noorwegen (dit land neemt sinds 2001 deel aan de activiteiten van het EWDD) verstrekken als onderdeel van het nationale rapportageproces.

Alle Selected issues (in het Engels) en samenvattingen (in 23 talen) zijn beschikbaar op de website van het EWDD: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>